

FI

FI

FI

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 7.10.2009
KOM(2009) 527 lopullinen

**KOMISSION TIEDONANTO EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE,
EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE, ALUEIDEN KOMITEALLE
JA
EUROOPAN KESKUSPANKILLE**

Vuotuinen lausuma euroalueesta 2009

{SEK(2009) 1313}

1. EUROALUEEN TALOUS VUONNA 2009

Kriisi on ollut pahin sitten 30-luvun, mutta merkkejä talouden vakautumisesta on jo näkyvissä. Kaikkialla maailmassa tuntuville poliittisilla toimilla on onnistuttu vakauttamaan rahoitusjärjestelmää. Rahoitusedellytykset ovat kohentuneet kesän aikana, ja useat rahoitusindikaattorit ovat palanneet kriisiä edeltäneelle tasolle. Yritysten ja kuluttajien luottamusta osoittavat indikaattorit ovat myös parantuneet viime kuukausina. Maailmankauppa on vakaantunut, ja näyttää siltä, että varastojen purkujakso on tasaantumassa. Kulutuksen suhteellinen kestävyys on osoittautunut vakauttavaksi tekijäksi taantuman aikana, sillä inflaation hidastuminen ja finanssipoliittisten elvytyspakettien tukitoimenpiteet ovat hyödyttäneet kotitalouksien tuloja.

Komission yksiköiden viimeisimmän, syyskuussa 2009 julkaistun väliennusteen mukaan kasvun ennustetaan hidastuvan euroalueella 4 prosenttia vuonna 2009. Ennuste ei ole muuttunut kevään 2009 talousennusteesta. Toiminnan odotettua voimakkaampaa supistumista ensimmäisellä neljänneksellä kompensoi ennakoitua nopeampi vakautuminen toisella neljänneksellä, erityisesti Saksassa ja Ranskassa.

Elpymisen voimakkuus ja kestävyys jäävät kuitenkin vielä nähtäviksi. Vaikka pankit ovat parantamassa vakavaraisuussuhdettaan rahapolitiikan ja elvytyspakettien myötäilevän vireen siivittämänä, rahoitusmarkkinoiden vakautuminen ei ole vielä konkreettisesti helpottanut talouden luotonsaantia, joka väheni huomattavasti vuoden 2009 alkupuoliskolla. Myös työllisyysnäkymien heikkeneminen aiheuttaa epävarmuutta ja huolta. Positiivisella puolella ei pitäisi ylenkatsoa sitä, että lukuisia poliittikkajohtoisia elvytystoimia on vielä tulossa. Elpymisen kestävyys jää kaiken kaikkiaan kuitenkin vielä nähtäväksi.

Euro on tarjonnut arvokasta suojaa kriisin aikana. Euro on suojannut euroaluetta tehokkaasti valuuttakurssi- ja korkomyllerrykseltä, joka aiemmissa finanssimarkkinoiden stressitilanteissa oli osoittautunut kovin haitalliseksi jäsenvaltioille. Lisäksi sillä on ollut arvokas rooli moitteettoman makrotalouspolitiikan ankkurina niille jäsenvaltioille, jotka ovat aktiivisesti hakeutumassa euroon tai joiden valuutat ovat sidoksissa siihen. Euroalueen kyky koordinoita toimia nopeasti muiden keskuspankkien kanssa on myös myötävaikuttanut koko kansainvälisen valuuttajärjestelmän vakauteen.

Finanssikriisi on tehnyt eurosta entistä houkuttelevamman euroalueen ulkopuolisten jäsenvaltioiden silmissä. Etusijalle ovat nousseet erityisesti seuraavat kaksi euroalueen jäsenyydestä mahdollisesti koituvaa etua: äkillisten ja häiritsevien valuuttakurssivaihtelujen riski poistuisi, ja kotimaiset laitokset voisivat hyödyntää eurojärjestelmään kuuluvan keskuspankin maksuvalmiustukea. Samaan aikaan kriisi on kuitenkin osoittanut, ettei euro ole vastaus kaikkiin talouden haasteisiin – varsinkaan sisäiseen ja ulkoiseen epätasapainoon liittyviin haasteisiin – mistä kielii se, että joihinkin epätasapainosta kärsiviin euroalueen maihin on kohdistunut tuntuvia kielteisiä vaikutuksia. Tämä esimerkki osoittaa taas kertaalleen, miten tärkeää on perustamissopimuksessa edellytetyllä tavalla edetä kestävässä lähentymisessä pitkälle ennen euroon siirtymistä. Euroalueen ehdokasvaltioiden pitäisi varustaa talouksiaan pysyvään siirtymiseen euroon harjoittamalla politiikkaa, jolla lujitetaan julkisen talouden kurinalaisuutta, ehkäistään makrotalouden ja rahoitusmarkkinoiden epätasapainoa sekä edistetään tuottavuutta, kilpailukykyä ja viime kädessä maiden sopeutumiskykyä talous- ja rahaliitossa.

Kriisi on toisaalta pahentanut tiettyjä euroalueen kohtaamia haasteita. Kriisi verottaa julkisen talouden kestävyyttä ja potentiaalista kasvua. Vaikka kriisin myötä käynnistynyt sopeutus auttaa vähentämään tiettyä epätasapainoa euroalueella, on kuitenkin vaarana, että kilpailuasemissa olevat erot kasvavat, jollei poliittisia toimia yhteensoviteta tarkoituksenmukaisella tavalla.

Tulojen jyrkkä lasku, Euroopan talouden elvytyssuunnitelman mukaiset finanssipoliittiset elvytystoimet ja automaattisten vakauttajien toiminta ovat johtaneet julkisen talouden rahoitusasemien huomattavaan heikkenemiseen. Koska syksystä 2008 alkaen on toteutettu tehokkaita poliittisia toimia, jotka on yhteensovitettu Euroopan talouden elvytyssuunnitelman puitteissa, romahdus ja luottamuksen yleinen häviäminen on pystytty välttämään. Finanssipoliittikkaa on onnistuneesti pystytty suuntaamaan talouden kiireelliseen irrottamiseen taantumasta. Harkinnanvaraiset finanssipoliittiset elvytystoimet ja esteettömästi toimineet automaattiset vakauttajat ovat suojanneet talouden toimintaa ja osaltaan edistäneet viimeaikaisia merkkejä tilanteen kohenemisesta, mutta samalla ne ovat huomattavasti heikentäneet julkista taloutta. Kasvava julkisen talouden alijäämä, heikko tai negatiivinen kasvu ja pankkituki ruokkivat julkisen velan huomattavaa kasvua. Julkisen talouden keskimääräisen alijäämän odotetaan euroalueella kasvavan vuoden 2008 2 prosentista suhteessa BKT:hen yli 5 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2009. Nykysuunnitelmien ja -ennusteiden mukaan euroalueen alijäämä syvenee edelleen 6½ prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2010 ja julkinen velka voi kasvaa 84 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuoteen 2010 mennessä eli 18 prosenttiyksikköä vuodesta 2007. Lähes kaikissa euroalueen jäsenvaltioissa Kyprosta ja Luxemburgia mahdollisesti lukuun ottamatta julkisen talouden alijäämä ylittää vuonna 2009 3 prosentin viitearvon suhteessa BKT:hen, ja joissakin maissa viitearvo ylittyy reippaasti. Vuoden 2009 alkupuoliskolla neuvosto käynnisti komission aloitteesta liiallista alijäämää koskevan menettelyn Kreikan, Irlannin, Ranskan, Maltan ja Espanjan osalta, koska viitearvo oli ylittynyt vuonna 2008 (vuonna 2007 Kreikassa)¹. Komissio ehdottaa tänään, että neuvosto käynnistää liiallista alijäämää koskevat menettelyt niiden maiden osalta, joissa alijäämän odotetaan ylittävän viitearvon vuonna 2009. Vakaus- ja kasvusopimus mahdollistaa liiallista alijäämää koskevan menettelyn joustavan soveltamisen, mikä tarjoaa jäsenvaltioille tukea ja suuntaa näinä vaikeina aikoina. Liiallista alijäämää koskevissa menettelyissä suositellut julkisen talouden vakautusurat on sen vuoksi pääosin perustettu keskipitkän aikavälin näkymille ja, kunkin maan tilanteesta riippuen, liiallisen alijäämän korjaamiseksi on suositettu pitkäköjiä määräaikoja.

Kriisi saattaa lisätä trendikasvun laskupaineita. Komissio on ennakoanut, että BKT:n potentiaalinen kasvu heikkenee euroalueella pitkällä aikavälillä väestön ikääntymisen vuoksi. Useat kriisiin liittyvät tekijät saattavat voimistaa tätä ilmiötä. Ensinnäkin työttömyys johtaa pitkittyessään siihen, että arvokas osaaminen jää pitkäksi aikaa kadoksiin ja voi jopa hukkua kokonaan. Toiseksi laitteisto- ja infrastruktuurikanta kutistuu ja voi vanheta, kun investoinnit vähenevät ja tapahtuu alakohtaisia muutoksia. Kolmanneksi innovointi saattaa kärsiä, sillä taantumana aikana yritykset tavallisesti ensiksi karsivat tutkimus- ja kehittämismenoja. Korkeampien riskipremioiden vuoksi rahoituksen saaminen T&K:een voi olla vastaisuudessa kalliimpaa. Potentiaalisen kasvun odotetaan pienenevän eniten niissä maissa, joissa taantuma on syvä.

¹ Kaikki liiallista alijäämää koskevaan menettelyyn liittyvät asiakirjat ovat saatavilla osoitteessa: http://ec.europa.eu/economy_finance/netstartsearch/pdfsearch/pdf.cfm?mode=m2

Erojen pieneneminen euroalueella heti kriisin jälkimainingeissa on ilahduttavaa. Kasvu kääntyi heti finanssikriisin puhjettua laskuun kaikissa euroalueen maissa, tosin eriävissä määrin. Komission yksiköiden väliennusteen mukaan kasvu-urat ovat euroalueella hajautumassa. Vuoden 2009 kasvua on esimerkiksi tarkistettu ylöspäin Saksassa ja Ranskassa mutta alaspäin Italiassa ja Espanjassa. Parhaillaan käynnissä oleva asuntomarkkinoiden korjausliike ja sen vaikutus kotimaiseen kysyntään todennäköisesti hieman kaventavat vaihtotaseessa olevia eroja. Tämä on tervetullut askel kohti tasapainoisempia kasvumalleja. Lähentyminen on kuitenkin melko vähäistä, eikä se ole yhdenmukaista euroalueen jäsenvaltioiden kesken.

2. JO AIEMMIN KERTYNYT EPÄTASAPAINO LISÄSI JOIDENKIN EUROALUEEN JÄSENVALTIOIDEN HAAVOITTUVUTTA KRIISIN ALKAESSA

Kriisi on tuonut korostuneesti esille sitä edeltäneen tietyn epätasapaino. Lehman Brothersin vararikosta käynnistyneen kriisin leviäminen yllätti maailmanlaajuisesti nopeudellaan ja voimakkuudellaan. Kysyntä ja BKT ovat romahtaneet joissakin euroalueen jäsenvaltioissa yhtä dramaattisesti kuin muissakin, potentiaalisesti alttiimmista talouksista. Vaikka pankki- ja rahoitusjärjestelmän maailmanlaajuisuus ja keskinäiset kytkökset ovat suurelta osalta syynä kriisin etenemiseen, eräiden jäsenvaltioiden kokemat vaikeudet ovat tuoneet korostetusti esille joitakin heikkouksia itse euroalueella.

Euroalueen sisällä jo aiemmin kertynyt epätasapaino altisti jotkin taloudet toisia pahemmin häiriöille. Suotuisat makrotalouden edellytykset, joille oli ominaista vahva makrotalouden kasvu, hidas inflaatio, alhainen korkotaso ja finanssimarkkinoiden vähäinen volatilitteetti, saivat talouden toimijat pahasti aliarvioimaan joitakin rahoitusjärjestelmään maailmanlaajuisesti liittyviä riskejä ja helpottivat luotonoton kasvua koko maailmassa. Joissakin euroalueen jäsenvaltioissa suotuisa talousympäristö myös tarjosi rahoitusta nopeaan kasvuun sillä seurauksella, että vaihtotaseeseen kertyi huomattavaa vajetta (ennen kaikkea Kreikka, Espanja, Portugali ja Kypros mutta myös Irlanti, Malta, Slovenia ja Slovakia). Joissakin muissa jäsenvaltioissa vaihtotaseeseen ylijäämä puolestaan kasvoi kasvamisestaan (Saksa, Luxemburg, Itävalta, Alankomaat ja Suomi). Euroalueella erot vaihtotaseessa näiden kahden ryhmän välillä olivat tasaisesti kasvaneet 1990-luvun puolivälistä ja olivat juuri ennen kriisiä suuremmat kuin koskaan aikaisemmin. Vuoden 1999 tasapainoisesta asemasta ylijäämää kertyi tasaisesti, ja sitä oli 7,7 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2007. Alijäämä puolestaan kasvoi kokonaisuudessaan vuoden 1999 3,5 prosentista suhteessa BKT:hen 9,7 prosenttiin vuonna 2007.

Alijäämämaissa erojen kasvu johtui kotimaisen epätasapainon kertymisestä. Epätasapainoa aiheuttivat liialliset kotimaiset kysyntäpaineet, asuntojen hinnannousu ja rakennusalan paisuminen. Tämä näkyi erityisesti Irlannissa, Espanjassa ja Kreikassa, joissa kasvu- ja inflaatioluvut olivat jatkuvasti korkeammat kuin muualla euroalueella näinä 10 vuonna. Huomattava vaihtotaseen vaje – ja siihen liittyvä maahan virtaava ulkomainen pääoma – on perusteltua kiinnikuromisvaiheessa, sillä näin talous voi kerryttää pääomakantaansa ja valmistella maaperää kestäville keskipitkän aikavälin kasvunäkymille. Pääomaa ei ole alijäämämaissa kuitenkaan aina ohjattu tuottavimpiin käyttömuotoihinsa. Sen seurauksena huomattava osa työvoimasta hakeutui rakennusalan kaltaisille erittäin suhdanneherkille aloille, joilla nykytilanteessa tarvitaan tuntuvaa sopeutusta.

Ylijäämämaat puolestaan hyödynsivät perinteisiä vahvuuksiaan, ja niiden kasvumalli perustui jo ennestään kilpailukykyiseen vientialaan. Näissä maissa kotimainen kysyntä ei

noussut pelastamaan vientipuolen hiipumista. Kriisi osoitti, että tämä kasvumalli on haavoittuvainen maailmanlaajuisen kysynnän vaihteluille, millä oli vaikutuksia kasvuun koko euroalueella.

Epätasapainoa aiheutti myös finanssialan nopea kasvu. Irlanti on tästä malliesimerkki, sillä finanssialan osuus kokonaislisäarvosta oli siellä 10,6 prosenttia vuonna 2007, kun se euroalueella oli keskimäärin vain 5 prosenttia. Kriisin seurauksena omaisuuserien arvonaleneminen kiihtyi, mikä heikensi pankkialaa ja loi paineita hätärahoittajana toimiville viranomaisille.

Epätasapaino selittää, miksi kriisi vaikutti joihinkin jäsenvaltioihin pahemmin kuin toisiin. Koska huomattavat ulkoiset sitoumukset lisäsivät altistumista finanssialan häiriöille, alijäämämaat joutuivat kärsimään finanssimarkkinoiden riskinottohalun vähenemisestä. Paisuneen rakennusalan sopeutusliike on myös painanut raskaasti kasvua ja työllisyyttä heti kriisin alusta lähtien. Toisaalta maailmanlaajuisen kysynnän lasku vaikutti samaan aikaan lähes välittömästi ylijäämämaihin, joiden kasvu kääntyi jyrkkään laskuun. Ne maat, joissa on suurehko pankkisektori, ovat vaarassa joutua vastaamaan huomattavista julkisen talouden sitoumuksista. Kaiken kaikkiaan talous on supistunut erityisen paljon niissä jäsenvaltioissa, joissa kasvumalli on ollut epätasapainossa.

Kriisin jälkeen on selvää, että tarvitaan uusia toimia. Vaikka epätasapaino ja siihen liittyvät riskit ovat olleet tiedossa vuosien ajan, ne ovat pitkän aikaa jääneet ratkaisematta, sillä jäsenvaltioiden poliittiset päättäjät ovat jättäneet nämä riskit lähes huomiotta taloudellisesti hyvinä aikoina. Näin ei enää voida tehdä.

3. TOIMIEN KESKENERÄISYYS HEIKENSI EUROALUEEN KYKYÄ REAGOIDA KRIISIIN

Vaikka finanssialan yhdentyminen on syventynyt euroalueella, valvontajärjestelyjä ei ole vastaavasti tiukennettu. Nykyisillä valvontajärjestelyillä ei pystytty edistämään yhteistä valvontakulttuuria, ottamaan huomioon finanssimarkkinoiden ja reaalityalouden välisiä järjestelmälinkkejä eikä luomaan vahvaa kehystä, jonka avulla kriisin käynnistyessä siihen olisi voitu reagoida nopeasti ja yhteensovitusti. Ensimmäiset reaktiot olivat hajanaisia ja pitkälti kotimaisten lähtökohtien muokkaamia. Talletusten vakuusjärjestelmiä koskevat aloitteet ja erään suuren useammassa maassa toimivan finanssilaitoksen kiireellinen uudelleenpilkkominen esimerkiksi osoittivat, ettei toimivia kriisinhallintomenettelyjä ole. Pariisissa lokakuussa 2008 pidetty euroryhmän ensimmäinen huippukokous valtion- ja hallitusten päämiesten tasolla sysäsi EU:n toimet liikkeelle.

Komissio on toiminut tehokkaasti paikatakseen tämän aukon. EKP:n tukemana se loi valtioneuvostojen rajoissa yhteisen kehyksen pankkien kansallisten pelastussuunnitelmien toteuttamiseksi. Larosière-ryhmän esiteltyä päätelmänsä komissio on sittemmin esittänyt viralliset lainsäädäntöehdotuksensa uudeksi Euroopan finanssivalvonta-arkkitehtuuriksi. Ehdotuksilla tiukennetaan toiminnan vakauden valvontaa sekä yksittäisten finanssilaitosten että koko rahoitusjärjestelmän kannalta. EU on samaan aikaan eturintamassa uudistamassa finanssimarkkinoiden sääntelyä, sillä se on mukana muokkaamassa G20-ryhmän aloitteita ja sitoumuksia.

Joillakin jäsenvaltioilla oli vähän liikkumavaraa reagoida kriisiin, vaikka niiden julkinen talous oli pääosin kunnossa kriisin käynnistyessä. Koska julkista taloutta oli vakautettu onnistuneesti useiden vuosien ajan vakaus- ja kasvusopimuksen suositusten mukaisesti, useimmilla euroalueen jäsenvaltioilla oli huomattavasti aiempaa paremmat mahdollisuudet

selvitä kriisistä. Julkisen talouden vakauttaminen oli kuitenkin vielä kesken joissakin euroalueen maissa, vaikka suhdannetilanne oli ollut hyvä. Julkista velkaa oli paljon Kreikassa, Italiassa ja Belgiassa. Julkisen talouden vakauttaminen oli puolestaan hidasta ja jähkailevaa Ranskassa, Kreikassa ja Portugalissa. Joissakin maissa julkinen talous oli kehittynyt riippuvaiseksi valtion tuloista, joita saatiin joko finanssialalta tai kiinteistöjen huomattavan hinnannousun siivittämänä. Näiden alojen romahdus heikensi omalta osaltaan julkista taloutta ja vähensi huomattavasti liikkumavaraa, jota julkisessa taloudessa oli käytettävissä kriisin vaikutusten torjumiseen. Näin ollen useat jäsenvaltiot pystyivät osallistumaan vain rajallisesti tai eivät lainkaan Euroopan talouden elvytys suunnitelman mukaisiin yhteisiin finanssipoliittisiin elvytystoimiin. Jos julkisen talouden vakauttaminen olisi jo ollut päätöksessä, euroalueen finanssipoliittiset toimet olisivat voineet olla jopa päättäväisempiä.

Euroalueen hallitukset on kaiken kaikkiaan osallistuneet kohtuullisesti yhteisiin pyrkimyksiin tukea kysyntää Euroopan talouden elvytys suunnitelman mukaisessa EU:n laajuisessa koordinoitikehyksessä. Ne ovat toteuttaneet useita tuntuvia finanssi- ja rakennepoliittisia toimenpiteitä. Finanssipoliittinen kokonaistuki on noin 4,6 prosenttia suhteessa euroalueen BKT:hen (noin 5 % koko EU:n osalta), ja se sisältää automaattisten vakauttajien vaikutukset ja jäsenvaltioiden yhteenlasketut harkinnanvaraiset finanssipoliittiset elvytystoimet vuosina 2009 ja 2010 (noin 1,8 % suhteessa euroalueen BKT:hen). Euroalueen jäsenvaltiot ovat ilmoittaneet 590 kansallisesta toimenpiteestä, jotka on kohdennettu seuraavasti: 22 prosenttia kotitalouksien, myös kaikkein haavoittuvimpien väestönosien, ostovoiman parantamiseen, 25 prosenttia investointien tukemiseen, 32 prosenttia alakohtaiseen tai yritystukeen ja 21 prosenttia työmarkkinoiden tehostamiseen. Komissio arvioi kesäkuussa 2009, että useimmat toimenpiteet ovat Euroopan talouden elvytys suunnitelman periaatteiden mukaisesti oikea-aikaisia ja hyvin kohdennettuja. Huolta aiheuttaa kuitenkin tiettyjen toimenpiteiden peruutettavuus, sillä nämä toimenpiteet saattavat heikentää elvyttävän politiikan tehoa.

Euroalueella toteutettujen talouspoliittisten toimien kokonaisvaikutus olisi voinut olla nopeampi ja ehkäpä voimakkaampi, jos koordinointi olisi alkanut aikaisemmin ja ollut kattavampaa. Koordinointi on tärkeää koko EU:n kannalta, mutta erityisen merkityksellistä se on euroalueen jäsenvaltioille, kun otetaan huomioon niiden läheiset taloudelliset ja rahoitukselliset kytkökset ja se seikka, että niillä on yhteinen raha ja rahapolitiikka. Kaiken kaikkiaan mekanismi, jolla politiikkaa on vakiintuneesti yhteensovitettu euroalueella, ei toiminut hyvin kriisitilanteessa. Niinpä euroryhmä sitoutui kehittämään kansallisten elvytystoimenpiteiden täytäntöönpanon koordinointia, jotta vältettäisiin tahattomat negatiiviset heijastusvaikutukset ja vakaus- ja kasvusopimuksessa määritelty valvontakehys voitaisiin kokonaisuudessaan panna täytäntöön. Euroalueen olisi tärkeämpää kuin koskaan omaksua johtava rooli näinä koettelevina aikoina.

4. TULEVAT TOIMET: VARMISTETAAN TEHOKAS SISÄINEN SOPEUTUMINEN JA KESTÄVÄ KASVU HAASTEELLISESSA YMPÄRISTÖSSÄ

Kriisi on selvästi osoittanut, että makrotalouden valvonnan laajentamista ja syventämistä koskevassa EMU@10-uudistusohjelmassa on edettävä nopeasti euroalueen jäsenvaltioissa. Hyvin toimiva talous- ja rahaliitto on tärkeä etu koko EU:lle. Komissio ehdotti EMU@10-

tiedonannossaan² toukokuussa 2008 kolmipilarista ohjelmaa, jolla tehostettaisiin talous- ja rahaliiton toimintaa ottaen huomioon, että maailmanlaajuinen toimintaympäristö muuttuu nopeasti, väestö vanhenee ja energiakysymykset ja ilmastonmuutos aiheuttavat huolta. Ohjelman sisäisessä osassa kannustettiin ulottamaan makrotalouden valvonta talous- ja rahaliitossa finanssipolitiikkaa laajemmalle kattamaan Lissabonin kasvu- ja työllisyysstrategian mukaisesti makrotalouden ja rahoitusmarkkinoiden vakauteen liittyvät näkökulmat ja kilpailukyvyn kehityssuuntaukset. Lisäksi kehoitettiin sisällyttämään rakenneuudistukset paremmin osaksi yleistä toiminnan yhteensovittamista talous- ja rahaliitossa. Samalla suositettiin syventämään finanssipolitiikan yhteensovittamista ja lisäämään valvontaa. EMU@10-ohjelman ulkoisessa osassa katsottiin, että euroalueella tulisi olla suurempi rooli maailmantalouden ohjauksessa. Kriisi on korostanut tarvetta toteuttaa tämä uudistusohjelma tehokkaasti.

Laajemmalle ulottuvaa makrotalouden valvontaa kaivataan kiireellisesti, jotta kilpailukykyhaasteeseen voidaan vastata yhteensovitusti. Tarvitaan päättäväisiä ja kiireellisiä poliittisia toimia, koska rakenteelliset erot voivat horjuttaa euroalueen yhtenäisyyttä. Toistuvista varoituksista huolimatta epätasapainoon ei puututtu euroalueella silloin kun taloudellinen tilanne vielä oli suotuisa. Nykytilanteessa vaihtotase korjautuu kriisin myötä raskaamman kautta, kun kotimainen kysyntä romahtaa ja työttömyys lisääntyy jyrkästi. Tämä tulee selvimmän – muttei yksinomaisesti – esille alijäämämaissa, kuten Espanjassa ja Irlannissa. Lisäksi vaarana on se, että kestää pitkään saada kilpailukyvyn kehityssuuntaukset uudelleen tasapainoon. Tässä yhteydessä huomioon on otettava i) kriisin maailmanlaajuisuus, joka hankaloittaa vientivoittoista strategiaa, ii) potentiaalisen kasvun heikentyminen, joka rajoittaa liikkumavaraa saada palkka- ja kustannuserot uudelleen tasapainoon, iii) ja se, että elpymisen päästyä vauhtiin reaali-erot saattavat nousta muuta euroaluetta korkeammalle niissä maissa, joissa kasvu on heikkoa. Laajentaakseen makrotalouden valvontaa euroryhmä sopi vuonna 2008 tarkastelevansa säännöllisesti euroalueen sisäisiä kilpailukyvyn kehityssuuntauksia ja kannustavansa jäsenvaltioita sopeutustoimiin. Kaikkien yhteisen edun mukaista on puuttua niihin perimmäisiin syihin, joiden vuoksi kilpailukyky kehittyy euroalueella epäsuotuisasti. Tämän on oltava keskeinen osa euroalueen irtautumisstrategiaa.

Laajemmalle ulottuvan valvonnan olisi vakavissaan katettava myös finanssimarkkinoiden kehitys. Yksityissektorin ylivelkaantuminen johti kestävämpään talouskehitykseen. Tällainen rahoituksellinen epätasapaino olisi havaittava ja hoidettava aikaisessa vaiheessa. EMU@10-tiedonannossa korostetaan, että ”vaikka markkinoiden yhdentymisen erityisesti rahoituspalvelujen alalla on kaiken kaikkiaan hyödyllistä talous- ja rahaliitolle ... se voi myös lisätä eroja talous- ja rahaliittoon osallistuvien maiden välillä, ellei samalla harjoiteta asianmukaista politiikkaa”. Kriisi osoitti, miten nopeasti rahoitusalan häiriöt voivat vahingoittaa reaali- taloutta ja miten voimakkaita takaisinkytkennät ovat. Sen lisäksi, että makrotalouden valvonta ulotetaan alueen sisäisen kilpailukyvyn kehittymiseen, omaisuuserien äkillisen hinnannousun aikainen havaitseminen vaikuttaa erittäin tärkeältä, jotta välttyttäisiin finanssipoliittisen ja ulkoisen epätasapainon kalliilta korjaukselta myöhemmässä vaiheessa.

Valvontaa olisi syvennettävä, jotta julkisen talouden kestävyys voitaisiin varmistaa. Kriisin vanavedessä hidas kasvu yhdessä kasvavien velkariskien kanssa asettavat julkisen talouden arveluttavaan tilanteeseen juuri, kun väestön ikääntymisen vaikutukset alkavat näkyä. Jos politiikka säilyy muuttumattomana, euroalueen julkisen velan ennustetaan nousevan

² ”EMU@10: saavutukset ja haasteet talous- ja rahaliiton kymmenen ensimmäisen vuoden jälkeen”, komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle, alueiden komitealle ja Euroopan keskuspankille, KOM(2008) 238, 7.5.2008.

100 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2014. Finanssipoliittista yhteensovittamista on syvennettävä euroalueella, ja tämän osana tarvitaan lujaa sitoumusta soveltaa finanssipoliittista strategiaa, jolla voidaan tarkoituksenmukaisella tavalla tasapainottaa vakauttamiseen ja kestävyyyteen liittyvät näkökohdat vakaus- ja kasvusopimuksen mukaisesti. Jotta euroalueen finanssipolitiikka olisi yhtenäistä, euroalueen valtiovarainministerit sopivat kesäkuussa 2009 viitekehuksesta, joka antaisi suuntaviivaa valtion talousarvioiden laatimiseksi vuonna 2010 (julkisen talouden välitarkastus). Valtiovarainministerit päättivät erityisesti, että heti kun elpyminen käynnistyy ja taloudellisen taantuman uusiutumiskäyrät jatkavat pienenemistään, finanssipolitiikassa painoa olisi siirrettävä vakauttamiseen. Valtiovarainministerit myös sopivat, että julkisen talouden vakauttamisen tulisi edetä eri tahtia eri maissa, ja huomioon olisi otettava elpymisvauhdin, julkisen talouden rahoitusaseman ja velkatason lisäksi väestön ikääntymisen ennakoitujen kustannukset, ulkoinen epätasapaino ja rahoitusalan riskit.

Vakauttamisella olisi lisäksi parannettava julkisen talouden laatua ja ehkäistävä velkaantumista samalla kun myötävaikutetaan pitkän aikavälin kasvuun. Tämä tapahtuu vakauttamalla tuottamattomia menoja ja lisäämällä kannustimia kasvattaa talouden tuotantokykyä. Lisäksi kunkin maan julkisen talouden kehystä olisi lujitettava. Kehyksellä olisi myös paremmin edistettävä tehokasta vakauttamista suhdannetilanteen ollessa hyvä. Kaiken kaikkiaan kriisi on osoittanut, että makrotalouden valvonnassa kestävyyttä olisi pidettävä kulmakivenä talousstrategioita laadittaessa.

Yhteensovittamista olisi tehostettava eri politiikan alojen ja jäsenvaltioiden kesken, jotta irtautumisstrategioista muodostuisi järkeviä. Realistiset ja hyvin koordinoitujen irtautumisstrategioiden erityisen merkityksellisiä euroalueelle, jotta varmistettaisiin kestävä kasvu ja vältettäisiin se, että potentiaaliset kasvu-urat hajautuvat, kun talous pääsee uudelleen vauhtiin. Yhteensovittamisen olisi ennen kaikkea merkittävä yhteistä näkemystä politiikan asetelmien tarkoituksenmukaisesta ajoituksesta, vauhdista ja normalisoinnin jaksottamisesta. Kun finanssipoliittisista elvytystoimista ja yrityksille suunnatuista tukitoimista lopulta luovutaan ja tähän yhdistetään realistiset julkisen talouden vakauttamis- ja rakenneuudistus suunnitelmat, hintavakauskäyköt kohenevat ja rahapolitiikan harjoittaminen helpottuu. Nopea eteneminen rahoitusjärjestelmän korjaamisessa olisi erittäin tärkeää sen varmistamiseksi, ettei pankkijärjestelmä jarruta elpymistä eikä rahapolitiikassa tavoitteena oleva hintavakaus joudu ristiriitaan rahoitusvakautta koskevan tavoitteen kanssa. Kansallisiin irtautumisstrategioihin on sisällytettävä eriytettyjä poliittisia toimia, jotta päästäisiin kokonaisvaltaisesti parhaaseen lopputulokseen. Kuten neuvosto on Lissabonin strategian mukaisesti suosittanut euroalueen osalta, edistystä kaivataan sellaisten uudistusten täytäntöönpanossa, jotka lisäävät potentiaalista kasvua ja helpottavat häiriöihin mukautumista.

Kriisin opetukset ohjausjärjestelmän kannalta. Kriisi korosti tarvetta lujittaa euroalueen valvonta- ja ohjauskehystä. Vuoden 2008 EMU@10-tiedonannossaan komissio oli jo tähdentänyt, että euroalueen jäsenvaltioiden on osoitettava selkeämpää poliittista tahtoa ja johtajuutta, jotta yhteisestä näkemyksestä päästään konkreettisiin poliittisiin toimiin, ja kehottanut jäsenvaltioita muokkaamaan euroryhmästä politiikan laatimiseen osallistuvan tahon, jonka piirissä voitaisiin käydä rehtejä keskusteluja ja toteuttaa päättäväisiä toimia. Lissabonin sopimus tarjoaa tarvittavan alustan, jolla euroalueen taloudellista ohjausjärjestelmää voidaan kehittää jatkossakin. Korostaen tarvetta yhteensovittaa talouspolitiikkaa euroalueella yhä tiiviimmin Lissabonin sopimukseen liitettyssä uudessa pöytäkirjassa annetaan virallinen tunnustus euroryhmälle ja sen puheenjohtajalle. Lissabonin sopimuksella myös lujitetaan komission roolia talous- ja rahaliiton toiminnan valvonnassa.

Yhtenäisellä euroalueella on maailmanlaajuiset vaikutusmahdollisuudet. G20-ryhmän nousu foorumiksi, jolla edistetään maailmanlaajuisella tasolla talouspolitiikan ohjausjärjestelmän ja rahoitusmarkkinoiden hallinnan uudistusta, kasvattaa euroalueen merkitystä. Kriisin vanavedessä maailmantaloudella on edessään vaikea haaste hallinnoida siirtymää kohti tasapainoisempaa ja kestävämpää kasvumallia maailman merkittävimmissä talouksissa. Tätä varten on perusteltua tehostaa maailmanlaajuisia seuranta- ja IMF:n alaisuudessa. Tässä yhteydessä euroaluetta olisi pidettävä yhtenä taloudellisena kokonaisuutena, jonka merkitys kasvaa uusien jäsenten asteittaisen liittymisen myötä. Jotta euroalueen ääni kuuluisi voimakkaana maailmanlaajuisella tasolla, EU:n ulkoista edustusta, erityisesti IMF:ssä, olisi vahvistettava. Tähän on nyt otollinen tilaisuus, kun keskustelut kiintiöäänien ja edustuksen uudistuksesta yltyvät. Näkemys, jonka komissio esitti vuosi sitten EMU@10-tiedonannossaan, on siten ajankohtaisempi kuin koskaan aiemmin.